

HET VOORONTWERP VAN BESCHOUWINGEN NAAR AANLEIDING VAN DE WET OP DE JAARREKENING VAN ONDERNEMINGEN, AFLEVERING NR. 2

door G. Timmer

De tweede aflevering in bovengenoemde reeks, welke wordt uitgegeven door de commissies jaarverslaggeving van de Raad van Nederlandse Werkgeversverbonden, het Overlegorgaan Vakcentrales en het Nederlands Instituut van Registeraccountants (verder te noemen „de commissies”), zag eind februari 1973 het licht. Aan de eerste aflevering, die in december 1971 werd uitgegeven, is in de kolommen van dit maandblad aandacht besteed door Prof. Drs. G. L. Groeneveld¹).

Over de oorsprong van de werkzaamheden der commissies, over de wijze waarop de genoemde drie groeperingen - werkgevers, werknemers en accountants - bij de jaarrekening zijn betrokken en over de door de commissies bij de totstandkoming van hun publikaties gekozen opstelling is in genoemde boekbespreking reeds het een en ander door Groeneveld te berde gebracht, zodat wij ons daarvan thans ontslagen mogen achten.

Hoewel de commissies zich ook bij de samenstelling van de tweede aflevering klaarblijkelijk hebben opgesteld volgens hetgeen door Groeneveld is aangeduid als het „neutraliteitsprincipe” (zie aflevering I, Ia, alinea 11), moet toch met instemming worden geconstateerd dat in de onderhavige aflevering meer en nadrukkelijker voorkeuren zijn uitgesproken voor bepaalde waarderingswijzen en presentatievormen in gevallen waar nog meerdere methoden naast elkaar aanvaardbaar zijn te achten. Wij menen dat deze „beschouwingen” hierdoor aan waarde gaan winnen en bevelen de commissies gaarne aan op deze ingeslagen weg voort te gaan; het algemeen belang zal daarmee stellig zijn gediend.

Wederom is aandacht besteed aan een aantal samenstellende delen van de jaarrekening, t.w. de vaste activa, bepaalde vlottende activa (vorderingen, overlopende posten, betalingsmiddelen), eigen aandelen en voorzieningen, terwijl tevens een belangwekkende beschouwing is opgenomen over de werking van mutaties in het eigen vermogen. Evenals in de vorige aflevering het geval was zijn daarbij enkele niet onbelangrijke aspecten vooralsnog buiten beschouwing gebleven, zoals b.v. het actuele vraagstuk van de behandeling bij concerns met buitenlandse vestigingen van voor- en nadelen die voortvloeien uit wijzigingen in de valutakoersen (II b. 2, alinea 13 en III a. 1, alinea 10), de omstandigheden waaronder bij het samengaan van vennootschappen de „pooling of interests” methode geoorloofd is en de wijze waarop gekochte goodwill in de jaarrekening kan worden verwerkt (III a. 1, alinea 12), alsmede de voorzieningen voor latente belastingen en de pensioenvoorzieningen (III b., alinea 35). Ook zijn de commissies nog niet tot een eenduidig standpunt gekomen ter zake van de vorming van voorzieningen

¹) Zie MAB augustus 1972, blz. 365 e.v.

voor reorganisatiekosten e.d. in verband met dreigende discontinuïteit van een (deel van een) onderneming. Wij wachten de op deze interessante punten in uitzicht gestelde afzonderlijke beschouwingen met belangstelling af.

Veroorloven wij ons thans enkele kanttekeningen bij de beschouwingen in de voorliggende aflevering.

Vaste activa (hoofdstuk II a., 1)

Met instemming hebben wij kennis genomen van de uitspraak van de commissies dat „voor de bepaling van hetgeen tot de vaste activa moet worden gerekend is niet de juridische doch de economische eigendom doorslaggevend.” Deze uitspraak is duidelijk richtinggevend voor de wijze van behandeling in de jaarrekening van bepaalde vormen van leasing. In alinea 5 verwijzen de commissies naar hoofdstuk III c.; bedoeld zal zijn te verwijzen naar hoofdstuk V b., alinea 6.

De commissies schenken aandacht aan de meeste van de denkbare aspecten van het waarden van vaste activa, zowel uitgaande van aanschaffingsprijs als van actuele vervangingsprijs. In het kader van een nieuwwaarde zal het in het algemeen nodig zijn - zo schrijven de commissies in alinea 28 - aandacht te besteden aan een met de nieuwwaarde samenhangende latente belastingverplichting. Wij treffen in deze beschouwingen geen opinie van de commissies aan over de aanvaardbaarheid, bij waardering op basis van actuele vervangingsprijs, van het in mindering brengen op de boekwaarde van het actief van de met de waardering samenhangende latente belastingen. Naar de mening van schrijver dezes is deze in de praktijk voorkomende gedragslijn niet altijd verwerpelijk, mits een en ander gekwantificeerd wordt toegelicht en een scherp onderscheid wordt gemaakt tussen bedoelde uit herwaardering voortvloeiende latente belastingen en uitgestelde belastingverplichtingen als gevolg van fiscaal vervroegde afschrijvingen. Deze laatste dienen uiteraard steeds onder de passiva te worden opgenomen. Mogelijk vinden de commissies aanleiding om t.z.t. bij de behandeling van de voorziening voor latente belastingen ook aan dit facet aandacht te schenken.

De commissies zijn, o.i. terecht, van oordeel dat het toelaatbaar is bouwrente tot de kosten van verwerving te rekenen, zowel wat betreft betaalde rente als gecalculeerde rente over het eigen vermogen. Voor wat de gecalculeerde rente betreft zou het interessant zijn om de mening van de commissies te weten ter zake van het moment waarop deze als winst kan worden aangetekend: is het, en zo ja in welke gevallen, aanvaardbaar de gecalculeerde rente onmiddellijk bij activering als winst te beschouwen of moet zulks geleidelijk in de toekomst geschieden, b.v. naar rato van de afschrijvingen op het betrokken object?

Bepaalde vlottende activa (hoofdstukken II b. 2, 3, 4 en 5)

In het kader van deze „boekbespreking” zouden wij aan deze hoofdstukken voorbij willen gaan. Slechts één korte opmerking: door de vlag boven hoofdstuk II b. 3 „Overige vlottende activa (waaronder overlopende posten)”

wordt de lading niet gedekt. In feite wordt in dit hoofdstuk namelijk uitsluitend over overlopende posten gesproken.

Mutaties in het eigen vermogen (hoofdstuk III a. 1)

Interessant in dit hoofdstuk is met name de beschouwing over de posten die rechtstreeks als mutaties in het eigen vermogen *kunnen* worden verantwoord in plaats van in de winst- en verliesrekening te worden opgenomen. Hoewel de commissies de Amerikaanse conceptie van het „all inclusive income statement” (nog?) niet geheel hebben gevolgd, zijn zij - in de alinea's 8 en 9 - toch zeer limitatief te werk gegaan bij het opsommen van die incidentele posten die, mits van grote omvang, rechtstreeks als vermogensmutaties kunnen worden verwerkt. Nochtans had die opsomming naar de mening van schrijver dezes nog beperkter kunnen zijn: correcties in de hoogte van latente belastingposities door tariefswijzigingen en eenmalige lasten door een verbetering van de pensioenregeling voor het personeel doen in deze opsomming wat vreemd aan. Eerstbedoelde correcties lijken stellig in de winst- en verliesrekening op hun plaats voor zover de latente belastingposities ten laste van de resultaten zijn gevormd. Van lasten voortvloeiende uit een verbetering van de pensioenregeling voor het personeel kan moeilijk gesteld worden, dat voldaan is aan het door de commissies gestelde criterium wil rechtstreekse verantwoording als vermogensmutatie mogelijk zijn, namelijk dat dergelijke posten „afhankelijk zijn van beslissingen die liggen buiten de invloedssfeer van de onderneming en geen verband houden met de normale bedrijfsuitoefening”. Zij vloeien wel degelijk uit de normale bedrijfsuitoefening voort en verantwoording in de winst- en verliesrekening, eventueel als buitengewone last, ware dan ook te verkiezen. Overigens dient ook met name bij de lezing van dit hoofdstuk voor ogen te worden gehouden dat de commissies bij hun beschouwingen nog niet hebben gedacht aan levens- en schadeverzekeringsmaatschappijen omdat daarbij, mede als gevolg van afzonderlijke wettelijke regelingen, een bijzondere problematiek bestaat. Dit is stellig het geval in het vlak van de rechtstreekse verantwoording van bepaalde posten als vermogensmutaties.

Eigen aandelen (hoofdstuk III a. 2)

De commissies onderscheiden:

- eigen aandelen in bezit van de onderneming zelf;
- eigen aandelen in bezit van minderheidsdeelnemingen.

Aangezien de eigen aandelen in beide gevallen in economisch opzicht eenzelfde plaats innemen is er, zo wil het ons voorkomen, weinig aanleiding om, zoals de commissies doen, de criteria voor het al dan niet aanmerken van het betrokken bezit als een tijdelijke belegging voor beide gevallen verschillend te formuleren. Over die criteria zelf zou ook nog wel iets te zeggen zijn; in het kader van een boekbespreking zou dat echter te ver voeren.

Voorzieningen (hoofdstuk III b.)

Dit hoofdstuk geeft een zeer lezenswaardige samenvatting van leefregels op het veelomvattende terrein der voorzieningen. Zeer terecht trachten de com-

missies een nog wel voorkomend onzuiver woordgebruik - dat van reserves wanneer voorzieningen worden bedoeld - uit te bannen. Van belang is de door ons onderschreven stelling van de commissies dat niet elke onzekerheid aanleiding kan zijn tot het vormen van een voorziening en de in alinea 10 ter zake gegeven verdere uitwerking van die stelling wordt gaarne ter lezing aanbevolen. Dit laatste geldt ook voor de gegeven omschrijvingen en toepassingsmogelijkheden van twee stelsels voor het treffen van voorzieningen: het dynamische en het statische. Node wordt daarbij echter de duidelijke uitspraak gemist dat het altijd nodig zal zijn te beoordelen of de uitkomst van een volgens het dynamische stelsel bepaalde voorziening niet te laag is in vergelijking met de uitkomst die bij toepassing van het statische stelsel zou zijn verkregen, hoewel moet worden aangetekend dat de inhoud van alinea 22 er toch wel op wijst dat de commissies in dezelfde richting hebben gedacht.

Kennisneming van dit „tweede groene boek” leidt tot dezelfde bewondering die door Prof. Groeneveld is neergeschreven ter gelegenheid van het verschijnen van de eerste aflevering, de enkele hiervoor gegeven kritische kanttekeningen doen hieraan niets af. Stellig mag van het werk van de commissies dat op deze wijze het licht ziet een verdere stimulerende invloed worden verwacht op de kwaliteit van de financiële verslaggeving door Nederlandse ondernemingen.

In een samenvattend oordeel behoort echter ook de opmerking dat de commissies enkele moeilijke vraagstukken (b.v. behandeling van goodwill, latente belastingen en voorzieningen voor reorganisatiekosten) vooralsnog buiten behandeling hebben gelaten. Met belangstelling wachten wij de uitspraken van de commissies over deze onderwerpen af. Dat daarbij grotere controverses aan de dag zullen treden dan bij de tot dusver behandelde stof lijkt ons niet onwaarschijnlijk.